

Lietuvių kalba

Litouws

Inleiding

Taalfamilie

Indo-europese talen

=> Baltische talen (naast Germaanse, Romaanse, Slavische,...)

=> Litouws, Lets en (alleen in geschreven vorm) Oud-Pruisisch

Vanwege zijn conservatief karakter is het Litouws taalkundig heel interessant. Taalkundigen die het Sanskriet willen doorgronden, leren Litouws.

Waar

In Litouwen: 65.200 km² aan de Baltische zee, tussen de Russische enclave Kaliningrad, Polen, Wit-Rusland en Letland.

Hoeveel

In Litouwen zelf: 3,5 miljoen Litouwers, waarvan meer dan 80% Litouws spreekt als moedertaal, de rest vooral Russisch (8%) en Pools (7%). Daarnaast wonen enkele honderdduizenden Litouwers in het buitenland, waarvan meerdere honderden in België omwille van de internationale instellingen van Brussel.

In het totaal schat men het aantal sprekers van het Litouws op 4.000.000.

Het ontstaan

Rond de zevende eeuw splitsten het Litouws en Lets zich van elkaar af.

In het middeleeuwse Groot Hertogdom Litouwen waren de officiële talen Slavisch en Latijn.

In de zestiende eeuw werd het Litouws een officiële schrijftaal. De eerste tekst is een vertaling van de catechismus van Luther (Martynas Mazvydas).

In 1629 verscheen een Pools-Litouws woordenboek (Konstantinas Sirvydas), in 1653 de eerste Litouwse grammatica (in het Latijn, Daniel Klein). Jonas Jablonskis (1860-1930) standaardiseerde de taal.

Tijdens het Pools-Litouwse koninkrijk werd Pools gesproken.

Van 1836 tot 1903 was Russisch de officiële taal en werden publicaties in het Litouws zelfs verboden. Ze werden toen gedrukt in het buitenland en door smokkelaars het land binnengebracht.

De eerste officiële documenten stammen pas uit 1918 ten tijde van de Litouwse Republiek.

Ten tijde van de Sovjetoverheersing na de Tweede Wereldoorlog was het leren van Russisch verplicht.

Pas in 1989 werd Litouws weer de officiële taal. Er bestaan verschillende dialecten. Het dialect van Aukštaitija vormt de standaardnorm, maar het dialect van Žemaitija wordt ook ruim gesproken. De onderlinge verschillen zijn niet zo groot.

Alfabet en uitspraak

De letters

Er zijn 32 letters:

a ą b c č d e e ė f g h i j y k l m n o p r s š t u ū v z ž

A Ą B C Č D E Ė F G H I J Y K L M N O P R S Š T U Ū V Z Ž

Met hun naam:

A a, Ą ą (a nosiné), B b (bè), C c (cè), Č č (čè), D d (dè), E e, Ė ė (e nosiné),

...(enz.)...

Grammatica

Naamvallen, geslacht

Naamvallen: nominatief, genitief, datief, accusatief, instrumentalis, locatief, vocatief
 Het lijdend voorwerp is meestal in de accusatief, soms in de genitief (bijgedachte van "een of enkele van een groep"), bij ontkennende zinnen zelfs altijd in de genitief (bv. "Nėra kavos").
 Na voorzetsels volgt een genitief, datief, accusatief of (zelden) instrumentalis.

Niet alleen substantieven en adjectieven worden verbogen, maar ook telwoorden en deelwoorden (zie werkwoord) en zelfs persoonlijke voornaamwoorden.

Geslacht: mannelijk, vrouwelijk. Te herkennen aan de uitgang van de nominatief, soms aanvullend van de genitief en in zeldzame gevallen is ook dat niet voldoende. Dan helpt het woordenboek.

Naamwoorden

Substantieven:

☆ mannelijk: -as, -ias, -ys, -is (klasse 1), -us, -ius (klasse 2), -is/-ies (klasse 4), -uo/-ens (klasse 5)

☆ vrouwelijk: -a, -ia, -i, -ė (klasse 3), -is genitief -ies (klasse 4), -uo/-ers, -ė/-ers (klasse 5)

De meest voorkomende zijn de mannelijke op -as (35%) en de vrouwelijke op -a (25%).

Elke vorm heeft eigen uitgangen voor de zeven naamvallen enkelvoud en meervoud.

Adjectieven: hebben elk een mannelijke en een vrouwelijke vorm. Er zijn drie klassen (telkens: mannelijke nominatief / vrouwelijke nominatief): -is / -ė, -(i)as / -(i)a, -us / i.

Ook hier heeft elke vorm eigen uitgangen voor de zeven naamvallen enkelvoud en meervoud.

Werkwoordvervoeging

Tegenwoordige tijd:

infinitief	beminnen mylėti	zijn būti	hebben turėti
ik	aš myliu	aš esu	aš turiu
jij (informeel)	tu myli	tu esi	tu turi
gij, u (formeel)	jūs mylite	jūs esate	jūs turite
hij, zij, het	jis/ji myli	jis/ji yra	jis/ji turi
wij	mes mylime	mes esame	mes turime
jullie	jūs mylite	jūs esate	jūs turite
zij	jie/jos myli	jie/jos yra	jie/jos turi

Andere enkelvoudige tijden: verleden eenmalig, verleden meermalig, toekomstend.

Deelwoorden: tegenwoordig, verleden eenmalig, verleden meermalig, toekomstend (telkens: mannelijk en vrouwelijk, enkelvoud en meervoud, 7 naamvallen). Elk deelwoord bestaat in een actieve en in een passieve vorm (maar verleden meermalig passief bestaat niet).

Daarnaast zijn er zelfstandige vormen van de deelwoorden (bv. "een etende") en bijwoordelijke vormen (twee types).

Bovendien bestaan er deelwoorden die een "moeten" aangeven, bv. "moetende eten").

Samengestelde tijden zijn een samenstelling van het hulpwerkwoord "zijn" (in al zijn tijden en vormen) met een deelwoord (alle vormen): een groot aantal combinaties zijn mogelijk.

Verder bestaan een imperatief (tweede persoon enkelvoud + eerste en tweede persoon meervoud) en een voorwaardelijke wijs.

...(enz.)...